

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВСТАНОВЛЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТА
ГОСПОДАРЮВАННЯ

Столяренко О.М. – д.е.н., доцент

*Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»*

Глобалізаційні трансформації в економіці нашої держави окрім позитивних економічних перетворень призводять до виштовхування з ринку слабких суб'єктів господарювання. Зміна парадигми розвитку впливає на ефективність інституціональної інфраструктури бізнесу, в тому числі й інфраструктури неплатоспроможності.

Ця теза стала основою для нашого наукового дослідження, в ході якого були проаналізовані принципи формування і сутність неплатоспроможності в загальнотеоретичному аспекті, визначено основні аспекти формування інституту банкрутства в економіці нашої країни.

Можливість уникнення стану неплатоспроможності залежить від самого підприємства, саме від його розміру, місця на ринку, рівня диверсифікації діяльності, організаційної структури, способу управління, зовнішнього середовища, конкуренції та інших факторів. Банкрутство підприємства внаслідок

його неплатоспроможності слід трактувати як природне завершення селекційних дій ринкових механізмів. Уникнення банкрутства підприємства та його збереження є звичайною умовою реалізації всіх інших цілей підприємства.

Досліджуючи теоретичні концепції підприємства, виявлено, що в жодній з них не йдеться про збереження функціонування підприємства як основної мети його діяльності.

Доведено, що багатьом економічним теоріям, що нами розглядалися, а саме: класичній теорії фірми; неокласичній теорії фірми; інституціональній теорії фірми; еволюційній теорії фірми; підприємницькій теорії фірми притаманні елементи неплатоспроможності суб'єкта господарювання.

Вважаємо, що яку б ми теорію підприємства не розглядали, в кожній з них є елементи неплатоспроможності суб'єкта господарювання (табл. 1).

Таблиця 1

Елементи неплатоспроможності у вибраних теоріях підприємств

Теорія підприємства	Елементи неплатоспроможності
Класична теорія	Не дивлячись на те, що кризова ситуація за умовами цієї теорії не можлива, вважаємо, що неплатоспроможність суб'єкта господарювання є натуральним елементом життєвого циклу підприємства
Неокласична теорія	Неплатоспроможність суб'єкта господарювання є наслідком відхилення підприємства від мети його створення – максимізації прибутку
Інституціональна теорія	Масштаби та темпи зростання неплатоспроможних підприємств в економіці зумовлені якістю інституціональної інфраструктури банкрутства. Слід відмітити, що неплатоспроможність спричинена наявністю трансакційних витрат може мати негативні наслідки в мікро- та макроекономічних масштабах
Еволюційна теорія	Неплатоспроможність, що призводить до банкрутства неефективних та не інноваційних підприємств є умовою розвитку економіки як цілісності
Підприємницька теорія	Уникнення стану неплатоспроможності є умовою реалізації цілей, до яких прямують управлінці. Неплатоспроможність суб'єкта господарювання є негативною для власників, управлінців та інших пов'язаних сторін

Відсутність комплексної теорії неплатоспроможності виразно відчувається в господарській практиці, непередбаченої належним чином для подолання кризового виклику. Слід відмітити, що питання неплатоспроможності суб'єкта господарювання зачіпають як економічну так і юридичну науки, внаслідок чого можна розрізнити елементи

позитивної та нормативної теорій неплатоспроможності суб'єкта господарювання. Позитивна теорія ідентифікує існуючі головні взаємозалежності між явищем “неплатоспроможність підприємств” та іншими фундаментальними економічними категоріями, такими як економічне зростання і його динаміка, попит, пропозиція, інфляція тощо. Натомість нормативна теорія

неплатоспроможності направлена на тлумачення правил, необхідних для раціонального унормування цього явища. Зазвичай нормативний підхід базувався на можливості забезпечення кредитором неплатоспроможного підприємця та задоволення в максимальному варіанті їх кредитоспроможності. Натомість присутність безпрецедентного масштабу та темпу господарських і суспільних змін призводить до змін такого підходу. Разом з тим, щоразу важче стає не тільки задоволення вимог кредиторів, а й також збереження виробничої потужності і можливості участі неплатоспроможного підприємства у ринковій конкуренції. Однак це вимагає дотримання зазначених правил економічної ефективності, при чому в умовах глобалізації, повинні бути прораховані не лише локальні ефекти але і глобальні, а це є неприпустимим щодо виникнення банкрутств неплатоспроможних підприємств.

Визначені нами елементи неплатоспроможності суб'єкта господарювання у кожній із теорій підприємств призводять до необхідності розробки теоретичних засад встановлення неплатоспроможності підприємства, під якими пропонуємо розуміти систему поведінки та еволюцію підприємства в умовах неможливості погашення всіх зобов'язань перед кредиторами за рахунок власних джерел.

Теоретичні засади встановлення

неплатоспроможності підприємства охоплюють множину неплатоспроможних суб'єктів господарювання, що виокремлює їх з-поміж інших господарських одиниць на конкуруючому ринку. На основі розроблених теоретичних засад виділено концепцію неплатоспроможності підприємства у складі позитивної (дуалізм взаємозв'язку “неплатоспроможність підприємства – зовнішнє середовище”) та нормативної (залучення засобів, що дозволяють стабілізувати фінансовий стан підприємства в конкурентному середовищі) компонент; мету (мінімізація збитків, залучення із різних джерел коштів для задоволення максимальної кількості вимог кредиторів та вибір оптимальної політики подальшої діяльності суб'єкта господарювання); функції (соціальна й економічна) підприємств, що підвищує ефективність обліково-аналітичних і контрольних процедур в умовах порушення принципу безперервності.

Запропоновані теоретичні засади неплатоспроможності не обмежують суб'єкта господарювання одним варіантом дій, а дозволяють застосовувати цілий спектр варіантів поведінки, що залежить від особливостей підприємства та його зовнішнього середовища, серед яких доцільно виділити відновлювальні заходи, продаж неплатоспроможного суб'єкта господарювання, його реорганізацію або взагалі ліквідацію.

Література

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. — М.: Экономика, 1989. — 519 с.
2. Горняк О.В. Институциональна теорія фірми / О.В. Горняк // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. — 2005. — Вип.9. — С.105-115.
3. Нельсон Р. Эволюционный подход в экономической науке / Р.Нельсон, С.Уинтер // Истоки. М.: Изд. дом ГУ-ВШЭ. — 2006. — С. 59.
4. Пресняков В.Ф. Теоретические основы исследования фирмы / В.Ф.Пресняков // Вестник Государственного ун-та управления. Институциональная экономика. — 2003. — № 2 (4). — С. 5 - 14.
5. Стратегии бизнеса: Аналитический справочник. Айвазян С.А., Балкинд О.Я., Баснина Т.Д. и др. / Под ред. Г.Б. Клейнера. — М.: КОНСЭКО, 1998. — 273 с.
6. Третьяк О.А. Историческая эволюция и новые ориентиры развития маркетинга / О.А. Третьяк // Российский экономический журнал. — 2001. — № 2. — С. 59–67.
7. Чандлер А.Д. Функции штаб-квартиры в многопрофильной фирме / А.Д. Чандлер // Российский журнал менеджмента. — 2003. — № 1. — С. 91-122.

УДК 330.341.1:334.012.82

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Мельник В.І. — д.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Багатоаспектність вивчення, складність, складовим щодо прогнозних можливостей певна обмеженість та інші характеристики, розвитку породжують потребу до детального властиві соціально-економічним системам і їх пізнання закономірностей їх функціонування.